

Наумова Анна Володимирівна
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник:

Ковальчук Валентина Антонівна
докторка педагогічних наук, професорка кафедри
професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА НАД РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Корекційна робота над розвитком мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями (ІП) – це складний та багатокомпонентний педагогічний процес, спрямований на подолання дефіцитів мовленнєвої діяльності та формування адекватних комунікативних навичок. Діти з ІП характеризуються специфічними труднощами у фонетико-фонематичній, лексико-граматичній та зв'язній мовній системах, що істотно впливає на їхню здатність до соціальної взаємодії та освітньої діяльності. З огляду на це, корекційно-розвиткова робота повинна бути диференційованою, системною та інтегрованою в загальний освітній процес.

До особливостей мовленнєвого розвитку дітей із інтелектуальними порушеннями належать: обмежений словниковий запас, труднощі у формуванні граматично правильних висловлювань, порушення фонематичного сприйняття та складнощі у побудові зв'язного мовлення [4]. Зазначені мовленнєві дефіцити суттєво відрізняються від мовленнєвих особливостей дітей без порушень і зумовлюють необхідність застосування спеціальних підходів у корекційній роботі. У цьому контексті Н. Голуб підкреслює, що корекційно-розвиткова робота має бути спрямована не лише на забезпечення правильної артикуляції звуків, а також на розвиток лексико-граматичної компетентності, фонематичного слуху, комунікативних навичок та когнітивних процесів, які лежать в основі мовленнєвої діяльності [2].

Корекційна робота здійснюється через спеціально розроблені програми, які включають дидактичні, логопедичні, психолінгвістичні та психолого-педагогічні методи. В Україні створено низку програм корекційно-розвиткової діяльності для дітей з інтелектуальними порушеннями [6], що передбачають розвиток мовлення як окремого компонента освітнього процесу в спеціальних закладах освіти. Зміст таких програм охоплює комплекс вправ, орієнтованих на:

- розвиток фонематичного слуху;
- розширення активного та пасивного словникового запасу;
- розвиток граматичної будови;
- активізацію навичок зв'язного мовлення.

Водночас важливим принципом реалізації корекційної роботи є її індивідуалізація з урахуванням ступеня інтелектуальних порушень, специфіки мовленнєвого дефіциту та психологічних особливостей дитини, що забезпечує підвищення ефективності формування мовленнєвих і комунікативних умінь.

Сучасна спеціальна педагогіка та логопедія активно розвивають інноваційні підходи до організації корекційної роботи. Зокрема, йдеться про інтеграцію психолінгвістичних і нейропсихологічних методів [5], що дає змогу враховувати не лише мовленнєві, а й когнітивні процеси у процесі роботи з дітьми. Як зазначає Литвин І., впроваджуються інноваційні технології та форми навчання, які включають ігрові, творчі та комунікативні вправи, що забезпечують всебічний розвиток мовленнєвої компетентності [5]. Важливою складовою ефективною корекційної роботи є також професійна підготовка та вдосконалення кваліфікації фахівців, які працюють з дітьми з інтелектуальними порушеннями, що передбачає удосконалення методичного забезпечення, логопедичної термінології та практичних навичок спеціалістів [1].

У практичній діяльності корекційна робота передбачає регулярні заняття з дітьми в індивідуальній та груповій формах, де застосовуються спеціальні вправи, спрямовані на розвиток артикуляції, фонематичного слуху, словникового запасу та зв'язного мовлення (мовленнєвого висловлювання). Особлива увага приділяється формуванню комунікативної компетентності – здатності дитини адекватно взаємодіяти з оточенням через мову [3].

Науковці наголошують, що у процесі роботи важливою є також співпраця з батьками, які продовжують корекційні вправи в домашньому середовищі, що значно підсилює ефективність логопедичної корекції [3].

Попри наявність спеціальних програм та методичних рекомендацій, корекційна робота з дітьми з інтелектуальними порушеннями стикається з певними проблемами (рис.1).

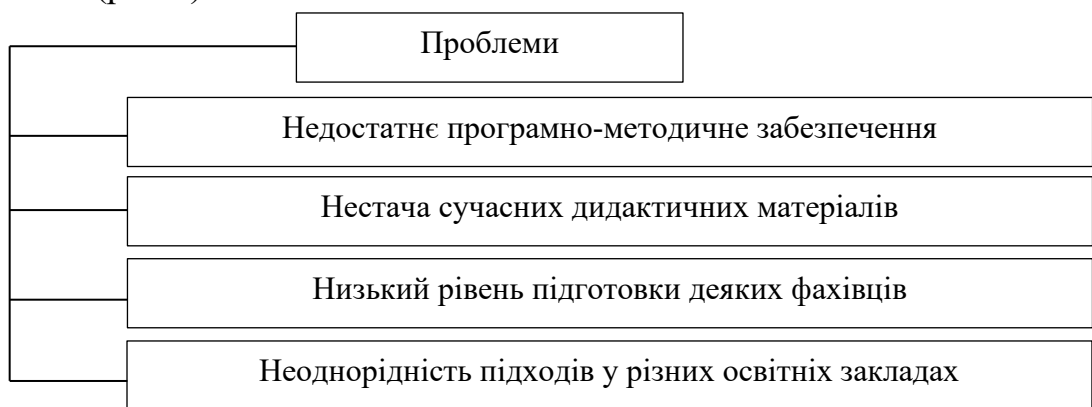

Рис.1. Основні проблеми корекційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями (ІП) Джерело: складено автором за [1].

Ці проблеми вимагають подальшого наукового дослідження та розробки ефективних моделей корекційної роботи, що будуть адаптовані до індивідуальних потреб кожної дитини.

На нашу думку, подолання зазначених проблем може бути досягнуте виключно за умови застосування цілісного підходу, що об'єднує в собі не тільки традиційні логопедичні техніки, а й активне використання асистивних технологій та засобів альтернативної комунікації. Важливо змістити акцент з простого накопичення словникового запасу на розвиток життєво необхідних навичок спілкування (комунікативно-діяльнісний підхід). Це дозволить дитині з ІП не лише опанувати мовні норми, а й ефективно використовувати їх у повсякденному житті для самовираження та соціальної адаптації.

Отже, корекційна робота над формуванням мовленнєвих навичок у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є складним, системним і багатокomпонентним процесом, що потребує комплексного поєднання дидактичних, логопедичних та психолого-педагогічних підходів. Результативність такої роботи значною мірою визначається рівнем індивідуального підходу до навчання, урахування особливостей мовленнєвого та когнітивного розвитку дитини, а також від застосування сучасних інноваційних методів. Важливу роль відіграє цілеспрямований розвиток усіх складових мовлення – від фонетико-фонематичної до лексико-граматичної та комунікативної. Не менш значущими є співпраця фахівців із батьками та використання сучасних технологій навчання. У сукупності це забезпечує формування мовленнєвої компетентності та сприяє соціальній адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Боряк О. В. Підготовка та підвищення кваліфікації фахівців до роботи з розвитку мовлення дітей із інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2018. № 60. С. 17–23. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7869>
2. Голуб Н. М. Особливості корекційно-розвиткової роботи з молодшими школярами із загальним недорозвиненням мовлення з орієнтацією на обрану лексичну тему. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 50–53. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10828>
3. Горшкова Г.В. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами на заняттях вчителя-логопеда. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 91. Том 1. 2026. С. 104–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/ip/91.1.18>

4. Капітула М. Особливості мовленнєвого розвитку у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2025. №7. С.29–33 DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-7-5>

5. Литвин І. Інноваційні методи корекційної роботи з молодшими школярами, які мають тяжкі порушення мовлення. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2025. №2(108). С. 326–334. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(108\)2025.340172](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(108)2025.340172)

6. Програми з корекційно-розвиткової роботи для дітей з інтелектуальними порушеннями. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/korektsiyno-rozvitkovi-zanyattya-dlya-rozumovo-vidstalih-ditey/>